

Аксёнова Е. П.

СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ УРОКА ПО ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ
В НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЕ

Статья посвящена выделению приоритетных позиций современного подхода к анализу урока по физической культуре в новой украинской школе. В ходе исследований определены показатели, на основе которых можно просчитать коэффициент полезного действия современного урока по физической культуре. В частности, определяется степень удовлетворения базовых потребностей учащихся, выполнения задекларированных на уроке педагогических задач, программных требований к современному уроку, позиции здоровьесцентрированной дидактической системы учителя (сохранение, развитие здоровья и формирование культуры здоровья учащихся), а также индекс здоровья урока. Обозначенные показатели определены в противовес аспектам рудиментарной методики физического воспитания. К разряду последней относятся следующие позиции: использование вредных упражнений, безотносительная к потребностям учащихся методика обучения, невыполнение программных требований к уроку физической культуры.

Ключевые слова: анализ урока, физическая культура, базовые потребности, учащиеся, учитель, методика, здоровье.

Aksenova E. P.

A MODERN APPROACH TO THE ANALYSIS OF THE PHYSICAL EDUCATION LESSON
IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The priority positions of the modern approach to the analysis of the physical education lesson in the new Ukrainian school are highlighted in the article. The essence of the concepts of «lesson analysis», «physical education lesson», «physical culture», «basic need», «pupils», «teacher», «methodology» and «health» is examined.

In the course of research indicators have been determined; it is possible to calculate the coefficient of the usefulness of a modern physical education lesson on the basis of these indicators. In particular, the degree of satisfaction of students' basic needs, pedagogical task fulfillment, the program requirements for the modern lessons, the position of the teacher in the health-centered didactic system, and also lesson's index of health are identified in the article. These aspects are served to overcome the rudimentary physical education methods.

Developed experimental materials can be used by teachers of different types of educational establishments, methodists, instructors and also in the educational process of Higher Education Institutions such academic disciplines as «Theory and Methodology of Physical Education», «Management of Physical Education», «Adapted Physical Education» and also in the system of postgraduate pedagogical education.

Key words: lesson analysis, physical culture, basic needs, pupils, teacher, methodology, health.

УДК 130.122:37.013

Мегега Г. Б.*

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ ПРИ ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОЗДАТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Проблемне поле практики виконання державного замовлення на надання освітніх послуг і наповнення новим змістом навчально-виховного процесу у статті надається в форматі викликів промислової революції та сучасних суспільно-політичних процесів.

Надається аналіз федерального плану Сполучених Штатів Америки щодо зміни вектору суто технологічної освіти на освіту, наповнену культурологічним змістом. Доводиться, що з виходом на арену нового креативного класу стратегічне бачення вдосконалення суспільних взаємовідносин вимагає від освітнього простору якісної відповіді на замовлення сучасного ринку праці.

*© Мегега Г. Б.

Досліджуються основні складові механізму впровадження в навчальному процесі методологічних підходів до перебудови мислення, зорієнтованого на інтеграційний європейський вектор.

Ключові слова: STEM-освіта, art-освіта, методологічні постулати, загальнолюдські та морально-ціннісні орієнтири.

З визначенням євроінтеграційного вектору в зовнішній політиці нашої держави система вітчизняної освіти України зіштовхнулася з низкою проблем і викликів, які поставили непрості завдання щодо перебудови філософії мислення та предметного вивчення сутності входження нашої системи в так звані європейські стандарти. Змістова складова навчально-виховного процесу в сучасній школі визначається на перетині основ філософської, політологічної, педагогічної думки та теорії державного управління. Відповідні акценти на організаційну, нормативно-правову та змістову складову в діяльності керівників навчальних закладів ставить державно-громадська модель управління, де превалює державне замовлення на надання освітніх послуг.

Теорія державного управління ґрунтується на теоретико-методологічних засадах як важелі впливу держави на стан і розвиток суспільних процесів і відносин з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, удосконалення систем управління. Використання освіти як інструменту м'якої влади наповнює особливим змістом освітній процес, який реагує на сучасні суспільні виклики. Традиційним залишається вимога держави до школи функціонувати у форматі визначених державою принципів. Такі засади, як послідовність і наступність, вимагають від усіх учасників навчально-виховного процесу – від дитячого садка до вищого навчального закладу – повного розуміння того, яку особистість має готувати вся система освіти, щоб відповідати сучасним запитам ринку праці в світі [3; 6].

Окремі аспекти проблемного поля запропонованої для міркувань теми та визначення механізмів перебудови філософії мислення і педагогічної практики представлено в наукових працях О. Базалука, І. Беха, О. Висоцького, О. Дзьобаня, А. Другова, М. Романенка. Ці дослідження дозволяють зробити висновок, що проблема формування світоглядних основ у процесі навчання є надзвичайно актуальною в освіті. Більшість сучасних науковців, педагогів – таких як О. Базалук, М. Бауер, Дж. Вос, Г. Драйден, М. Дробноход, філософів (М. Кисельов, Б. Майер, В. Шинкарук) розглядають її винятково в контексті основних цілей освіти та результатів навчання, пов'язуючи з освітою для сталого розвитку та з проблемами глобалізації.

Мета статті – навести паралелі між баченням векторів реформування різних систем освіти та курсу вітчизняних реформ, розглянути методологічні аспекти з викладенням суто технічних, прикладних рішень зміни виховної складової освітнього простору.

Практична площина функціонування освіти не як галузі, а як функції держави, в історичному ракурсі завжди мала відповідні ознаки. Якщо в традиційному суспільстві пострадянського періоду освіта відповідала на виклик промислової революції, то школа мала ознаки політехнічної освіти. На перший план виходило завдання підготовки робітничого класу. Потрібними були предмети природничо-математичного циклу. Система освіти, культури, діяльність засобів масової інформації, суспільна свідомість акцентовано виховували повагу до людини праці.

Відповідна аналогія представлена Федеральним планом дій Сполучених штатів щодо переходу від STEM-освіти до STEM-art-освіти, де STEM – той самий природничо-математичний, науковий акцент (аббревіатура STEM розшифровується таким чином: науки, технології, інженерне мислення, математика). Такою була державна відповідь на запит промислової революції.

Узагальнена характеристика цих процесів була дана М. Романенко під час виступу на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Філософія, теорія, практика випереджаючої освіти для сталого розвитку». На думку вченого, резерв прогресу

XX століття – це урожайність ґрунту та пошук джерел енергії. XXI століття – здібності людини та знання як засіб досягнення мрій. Для того щоб держава досягла найвищого рівня готовності до інновацій, який може забезпечити конкурентоздатність на міжнародній арені, освіта має формувати національну еліту, і починати її пошук потрібно з дошкільного віку [9].

Показники STEM у процесі пізнання визначаються якістю відповідей на такі запитання:

- 1-й рівень: (ЯК?) – побутовий;
- 2-й рівень: (ЧОМУ?) – науковий;
- 3-й рівень: (НАВІЩО?) – філософсько-методологічний.

Висунуті гіпотези під час пошуку відповідей ефективні лише тоді, коли власноруч особою щось зроблено. На такому тлі класно-урочну систему потрібно наповнювати інструментарієм технологічно правильного процесу.

Можливо, 50 років тому було б достатньо дати високий рівень освіти 20 % населення, 30% залишити у сфері торгівельних взаємовідносин, а 50 % направити виконувати тяжку фізичну працю. Але це завжди призводить до соціальних заворушень [5].

Наука без мистецтва – це бездуховність. Стрімкий розвиток технічного прогресу, інформаційно-комунікативних технологій (який неможливо зупинити), вихід на арену нанотехнологій, створення штучного інтелекту, формування клубної філософії, підпорядкованої шоу-бізнесу, сформували в сучасному суспільстві новий креативний клас, який на федеральному рівні був ототожнений з характеристиками art-мистецтва. Сучасний ринок праці США забезпечує креативний клас на 30 % від загальної кількості робочих місць. Це перебуває під патронатом економічних бізнесових еліт. Мережа art-менеджерів створює умови для продуктивного засвоєння art-навичок [10, с. 3].

Сучасна вітчизняна наукова думка щодо цього процесу сформувала свою позицію. Інститут проблем виховання АПН України під головуванням академіка І. Беха постійно працює над вдосконаленням визначення методологічних підходів до перебудови змістовної складової навчально-виховного процесу. Широке поле наукових розвідок упродовж багатьох років дало можливість вітчизняним науковцям озброїти педагогіка-практика такими орієнтирами. Ми вважаємо, що вони мають з Федеральним планом Сполучених штатів багато ідентичних підходів.

Але, на нашу особисту думку, вітчизняний вчений значно ширше підійшов до змісту перебудови, наповнивши її морально-ціннісними орієнтирами.

Що ж пропонують у вітчизняній освіті здійснити, щоб відповісти на сучасні виклики суспільного життя? Які методологічні постулати розумно покласти в основу перебудови в сучасній школі? Який перехід потрібно забезпечити?

1. Від освіти раціональної до освіти ціннісно спрямованої.
2. Від освіти директивно-знанневої до освіти ціннісно-розвивальної.
3. Від освіти віково обмеженої до освіти впродовж життя.
4. Від освіти культурно-нормативної до освіти самозбагачення.
5. Від освіти науково-світоглядної до освіти світоглядно-перетворювальної.
6. Від освіти вузькотехнологічної до освіти культурно відповідальної.
7. Від освіти соціоцентричної до освіти людиноцентричної.
8. Від освіти монологічної до освіти діалогу.
9. Від освіти, що культивує комплекси, до освіти великої повноцінності особистості [2].

Орієнтир державного замовлення з визначеним європейським інтеграційним вектором вимагає від України враховувати всі визначні події, що формують стратегічне бачення розвитку взаємовідносин у світі. Такою подією став у січні 2016 року 46 Міжнародний економічний форум у Давосі. Глобальна тенденція «світ без економічних границь» дала право на площадках форуму визначити вимоги до

особистості, яка буде конкурентоздатна на сучасному міжнародному ринку праці 2020 року.

Працівник має комплексно, на багатьох рівнях уміти вирішувати проблеми; критично мислити; бути креативним; уміти управляти людьми; взаємодіяти з різними людьми; мати емоційний інтелект; уміти формувати особисту думку та приймати рішення; уміти вести переговори, демонструючи гнучкість розуму.

Це додатково ставить перед нами запитання: якою тоді має стати школа, щоб виконати таке замовлення?

Суспільна та наукова педагогічна думка давно знайшла відповідь на це запитання. І нормативно-правові документи, і сучасні концептуальні платформи, і Дорожня карта реформ освіти в Україні до 2025 року методологічно визначили організаційну схему сучасної школи. Вона мусить розвивати індивідуальність; навчити спілкуватись і взаємодіяти; бути правильною технологічно; надавати вибір; орієнтувати на сучасність; дати змогу конкурувати з однолітками з країн ЄС [4, с. 12].

Остання позиція в переліку вимог до школи може бути досягнута тільки за умови, що школа, починаючи з головної фігури навчально-виховного процесу – учителя, змінить філософію мислення і зрозуміє: для того щоб робити щось інакше, потрібно мислити інакше.

Однією з проблем вітчизняної школи можна назвати таку: не чітко сформовані навички використання на практиці отриманих академічних знань з основ наук, уміння робити висновки й аналізувати. Випускників навчальних закладів України достатньо високо оцінюють вищі навчальні заклади багатьох країн Європи за високі характеристики енциклопедичного набору знань. Але вищезазначена проблема в рейтингу готовності до інновацій залишає Україну, за загальними показниками, на нижчих щаблях [7].

Кадрова база креативного класу, за Федеральним планом США, головно представлена art-менеджерами. Курс на усвідомлення виходу на арену нового класу взято за основу перебудови в системі шкільної освіти Сполучених Штатів Америки.

Сучасний стан суспільно-громадських відносин в Україні не може обмежуватись тільки такою формулою. Щоб формувати зріле громадянське суспільство, як пропонують методологічні постулати, потрібно наповнювати освітню складову змістом загальнолюдських, культурологічних і навіть християнських цінностей. У І. Канта є такий вислів: «Якщо істина не універсальна – вона не моральна».

Академічні знання, нормативні вимоги до змісту програм і стандартів в освіті потрібно збагатити вмінням мислити, ставити запитання та шукати відповіді на них («Я мислю – я розвиваюсь»). 12-бальна система оцінювання знань наближає нас до реалізації одного з постулатів на практиці.

Цивілізаційний виклик «Освіта впродовж життя» має увійти в нашу свідомість як обов'язкова складова креативного інтелекту. Потреба постійно оновлювати свої знання за фахом, тренувати емоційний інтелект, удосконалювати гнучкість розуму – вимога сучасного ринку праці.

Критичність мислення – надзвичайно складна характеристика особистості. Щоб досягти відповідних навичок, потрібно мати різномірну, комплексну інформаційно-аналітичну базу. Для пострадянського періоду було притаманно знищувати та приховувати самостійність суджень. Це породило не тільки дисидентський рух, а й практику знищення інакомислення та еміграцію видатних особистостей. В Україну замість культурно-нормативної освіти має прийти освіта самозбагачення [8].

Уміння приймати рішення – одна з ключових вимог до успішного сучасного менеджера й керівника. Емоційний інтелект – одна зі складових таких навичок. Мовою державного діяча – це не лозунгові заклики, а чітко визначена в рамках нормативно-правового, законодавчого поля конкретна програма дій. Це передбачуваність наслідків прийнятого рішення та відповідальність за них. Це не поверхове тлумачення ситуації, а глибокі знання внутрішніх процесів і діалектичний аналіз інформаційно-аналітичної

складової. Такий підхід має увійти в обов'язкову складову, що здатна забезпечити успіх креативній особистості [1].

У навчальному процесі це укладається у формулу «Я суб'єкт практики, я створюю світ». Методологія переходу від науково-світоглядних до світоглядно-перетворювальних дій на практиці може виглядати таким чином: просте яблуко науково-світоглядним методом вивчається за допомогою запитань-відповідей:

Колир – зелений. Форма – кругла. Що знизу – колишня квітка. Коли – весною. Коли перетворюється в яблуко – коли бджола опилила квітку. Коли поспіло – восени. Що зверху – хвостик. Навіщо – щоб прикріплюватись до гілки яблуні. Розрізали яблуко. Що бачимо – зернятко.

Етап світоглядно-перетворюючий. Як ми самі можемо виростити яблуко – посадити зернятко. Евристична ситуація: а як ще? Людина саджає яблуневу гілку. Як саджає – копає ямку. Чим копає – лопатою. Що таке лопата – металеве загострене знаряддя праці. Як його виготовляють – здобувають залізну руду, переробляють, випускають листовий прокат, перевозять до заводу і штампують у відповідному цеху.

Звичайно, кожна дія (як керівника різного рівня, так і організатора конкретної справи) має проходити випробування на морально-етичні характеристики. Кожен вузькопрофільний фахівець, представник політичної еліти мусить завжди відчувати відповідальність за прийняті заходи. Такий формат робить освіту приреченою займатись пасіонарністю в навчально-виховному процесі.

Суспільні взаємовідносини минулих часів мали стандартну ознаку: людина була маленьким гвинтиком у загальному механізмі. Одна зі світових тенденцій, що визначають наше майбутнє: підняття на найвищий рівень особистості. Її тріумф – запорука цивілізаційного розвитку. Окрім того, конституційно людський потенціал визначається як найвища соціальна цінність держави, її особисті, моральні та інтелектуальні можливості – запорука національної безпеки. Особистість у сучасному світі має відчувати себе як гвинтик, без якого не може функціонувати сам механізм.

Методика монологічної освіти має бути замінена на освіту діалогу. Крім суто психологічних наслідків монологу, коли дитина засвоює 10 % від того що чула; 20 % – від того що бачила; 30 % – від того що записала, 75 % засвоюється тоді, коли дитина обговорює матеріал, вступає в діалог з учителем, визначає коло проблем та самостійно шукає відповіді на них. Ми маємо самі оволодіти компетенціями, на яких наполягають ключові документи Ради Європи. Перед тим як приступити до справи, ми маємо спочатку вміти здобувати користь і досвід, тобто вивчати. Потім – шукати. Потім – думати, співпрацювати, вести діалог, адаптувати все це до вимог сьогодення, і тільки потім – діяти [6].

Отже, можна констатувати, що реформи у світовому просторі відбуваються паралельно. Об'єктивні соціальні, глобальні процеси, які перетворюють світ, однаково впливають на формування підходів до перебудов в освіті, зокрема й вітчизняній. Зміст навчально-виховного процесу принципово впливає на кінцеву його мету: формування конкурентоздатної особистості, зорієнтованої на сучасні вимоги ринку праці, та становлення її демократичної культури. Запропоновані у статті методологічні підходи, спрямовані на надання необхідних знань і життєвих навичок, які здатні розвивати критичне мислення, емоційний інтелект, гнучкість розуму, уміння спілкуватись і бути зрілим громадянином.

Перспективами подальших наукових розвідок буде обґрунтування впливу формування морально-ціннісних характеристик особистості та суспільства на національну безпеку держави.

Література:

1. Базалук О. О. Світобудова жива і розумна матерія (історико-філософський та природничо-науковий аналіз у світлі нової космологічної концепції) : монографія / О. О. Базалук. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – 412 с.

2. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 620 с.
3. Висоцький О. Ю. Освіта як ефективний засіб пропаганди./ О. Ю. Висоцький // Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ, 2015. – С. 3-6.
4. Дзьобань О. П. Глобалізація освіти: до проблеми вітчизняних реалій і перспектив. / О. П. Дзьобань // Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ, 2015. – С. 10-13.
5. Драйден Г. Революція в обучении. Научить мир учиться по-новому / Г. Драйден, Дж. Вос. – М. : Парвинэ, 2003. – 670 с.
6. Другов А. Б. Государственный маркетинг как важный фактор совершенствования механизма управления социально-экономическими процессами в обществе. / А. Б. Другов // Маркетинг в России и за рубежом. – 2005. – № 4. – С. 101-104.
7. Костенко О. М. Проблеми №1 сучасної цивілізації (в українському контексті) : монографія / О. М. Костенко. – Черкаси : [б.в.], 2008. – 112 с.
8. Приходько С. М. Роль громадянської освіти у формуванні громадянського суспільства. / С. М. Приходько // Розвиток демократії та демократична освіта : матеріали 2-ої міжнародної наукової конференції. – К., 2003. – С. 73-80.
9. Романенко М. І. Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу : монографія / М. І. Романенко. – Дніпропетровськ : Промінь, 1998. – 131 с.
10. Романенко М. І. STEM і STEAM-освіта. / М. І. Романенко // Джерело. – 2015. – № 45-46. – С. 3.

Мегега Г. Б.

СОВРЕМЕННЫЕ ОРИЕНТИРЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
СОДЕРЖАТЕЛЬНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА
ПРИ ФОРМИРОВАНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ЛИЧНОСТИ

Проблемное поле практики выполнения государственного заказа на образовательные услуги и наполнение новым содержанием учебно-воспитательного процесса излагаются в статье в формате вызовов промышленной революции и современных общественно-политических процессов.

Дается анализ федерального плана Соединённых Штатов Америки относительно изменения вектора чисто технологического образования на образование, наполненное культурологическим содержанием. Доказывается, что с выходом на арену нового креативного класса стратегическое видение совершенствования общественных отношений требует от образовательного пространства качественного ответа на заказ современного рынка труда. Исследуются основные составляющие механизма внедрения в учебный процесс методологических подходов к формированию перестройки мышления, ориентированного на интеграционный европейский вектор.

Ключевые слова: STEM-образование, art-образование, методологические постулаты, общечеловеческие и морально-ценностные ориентиры.

Megega G. B.

MODERN GUIDANCE IN IMPROVING OF SUBSTANTIVE COMPONENT OF TEACHING
AND EDUCATIONAL PROCESS DURING THE FORMATION OF A COMPETITIVE PERSONALITY

The article explains the problem field in the practice of execution of the state order for educational services in the format of the industrial revolution challenge.

The tendency in the transition from STEM-education to STEM-ART education is analyzed as a strategic vision of social relations improvement.

The basic components of methodological approaches' mechanism implementation to the formation of thinking of restructuring in the educational process based on the European vector of integration are studied.

It is noted that the foreign policy challenges, the European integration course challenges and the requirements of the modern labor market should serve as a benchmark for Ukraine.

The problem field of the overall context of substantive component of the teaching and educational

process in the modern school is considered at the intersection of philosophical bases, educational thought and public administration theory.

The dependence of organizational, legal and substantive component of the activities of heads of educational institutions from the state-public management model, with domination of the state order for educational services are revealed in the article.

Key words: STEM-education, ART-education, methodological postulates, human and moral value systems.

Рецензент: Кохановська О.В.

УДК 37.032

Моїсєєв С. О.*

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ**

У статті висвітлюються причинно-наслідкові зв'язки між характерними недоліками класно-урочної системи навчання в Україні (відірваність від потреб дитини, незбалансованість змісту, пасивність учня, недостатня індивідуалізація та диференціація) і сучасними підходами до їх вирішення.

Досліджено характерні дефініції терміна «підхід» у педагогічній науці. Проаналізовано публікації провідних учителів фізичної культури України, які були надруковані в науково-методичному журналі «Фізичне виховання в рідній школі» за 2012-2016 роки. Отримані узагальнення дозволили виокремити як змістові, так й інструментальні тенденції в підвищенні ефективності сучасних уроків у загальноосвітній школі.

Ключові слова: підхід, недоліки класно-урочної системи, змістовні та інструментальні тенденції, урок фізичної культури.

Розбудова Нової школи в Україні висуває підвищені вимоги до професійної майстерності учителя фізичної культури. Школа – це не тільки стіни, парти, програми та підручники. Це насамперед Учитель. Школа без педагога-майстра перетворюється на територію найстрашнішого злочину для суспільства та держави. Це місце синхронного протирання штанів і масового знищення дитячих талентів та майбутнього країни.

На наше глибоке переконання, успішність реалізації проекту Нової української школи буде залежати насамперед від волі політичних, економічних і фінансових сил країни. Для того, щоб звичайного сільського вчителя перетворити не на «паперового тигра», а на справжнього агента змін, йому необхідно створити комфортні умови для неперервної освіти та професійного зростання. Учитель мусить постійно вчитися і вчити, а не виживати. Держава, у якій учителі більше часу проводять із сапою на городі, а не з книгою, приречена на деградацію та розпад.

Сподіваємося, що остання освітянська реформа зможе повернути книжку та впевненість учителю, і держава знов буде пишатися своїми педагогами та молоддю, які за своєю сутністю, природою та потенціалом є справжніми будівниками України.

Практика свідчить, що сучасний учитель фізичної культури потребує допомоги в розвитку своєї педагогічної майстерності та підготовці до роботи в новій українській школі. У цьому контексті високої актуальності набувають питання орієнтації фахівців з фізичного виховання та спорту в останніх тенденціях щодо підвищення ефективності уроків фізичної культури в навчальних закладах України.

Методологічні підходи до підвищення ефективності фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи були предметом наукових розвідок Б. Ведмеденка, Т. Круцевич,

*© Моїсєєв С. О.